

TÜRKİYE'DE MİLİTER DEVLET ANLAYIŞININ İNŞASINDA JEOPOLİTİK SÖYLEM

Ertuğrul ERYÜCEL¹

Atıf/©: Eryücel, E. (2020). Türkiye'de militer devlet anlayışının inşasında jeopolitik söylem. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 466-476. doi:10.17218/hititsosbil.809422

Özet: Jeopolitik kavramı Türkiye'de siyasal literatüre İkinci Dünya Savaşı yıllarında girmiştir. Kavram, Soğuk Savaş döneminde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından sahiplenilmiştir. Bu çalışma, Türkiye'de Soğuk Savaş döneminde üretilen jeopolitik metinlerin eleştirel jeopolitik perspektiften analizini yapmaktadır. Çalışma, Türkiye'de Soğuk Savaş döneminde üretilen jeopolitik metinlerde militer bir dilin hâkim olduğu tezi üzerine kuruludur. Jeopolitik, Soğuk Savaş döneminde Türkiye coğrafyasının merkeziliği ve eşsizliği söylemi üzerinden vatanın korunmasına yönelik aşırı bir hassasiyet yaratarak; TSK'nın politika yapım sürecindeki varlığını normalleştiren işlev görmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Ulus İnşası, Militarizm, Militer Devlet, Jeopolitik Söylem, Eleştirel Jeopolitik.*

Geopolitical Discourse in the Construction of Military State Concept in Turkey

Citation/©: Eryücel, E. (2020). Geopolitical discourse in the construction of military state concept in Turkey. *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 13(2), 466-476. doi: 10.17218/hititsosbil.809422

Abstract: The concept of geopolitics entered the political literature in Turkey during the Second World War years. The concept was adopted by the Turkish Armed Forces (TAF) during the Cold War period. This study analyzes the geopolitical texts produced in Turkey during the Cold War with a critical geopolitical perspective. The study is based on the thesis that the military language was dominant in the geopolitical texts produced during the Cold War. Geopolitics, creating an extreme sensitivity for the protection of homeland based on the centrality and uniqueness of Turkey's geography rhetoric during the Cold War, served a normalizing function of the presence of the TAF in the policymaking process.

Keywords: *Nation Building, Militarism, Military State, Geopolitical Discourse, Critical Geopolitics.*

1. GİRİŞ

Soğuk Savaş, Türkiye'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) politika yapım sürecinde etkin olduğu bir dönemi ifade etmektedir. TSK, bu dönemde askeri müdahaleler yoluyla doğrudan devlet yönetimine el koyarken, yönetimin sivil siyasetçilere bırakıldığı dönemlerde, devlet yönetimine müdahil olma durumu Milli Güvenlik Kurulu (MGK) aracılığıyla devam etmiştir. TSK darbeler sonrası yaptığı anayasalar/anayasa değişiklikleri ve kurduğu yapılar yoluyla rejimin sınırlarını çizmiş ve bu sınırların bekçiliği rolünü üstlenmiştir.

Militarizm, askeri değer ve pratiklerin siyasal ve toplumsal alana hâkim olması sürecidir. Türkiye açısından şüphesiz bu sürecin en etkin öznesi TSK'dır. Ancak militarizmin toplum tarafından kanıksanması, askeri müdahalelerin ve askeri rejimlerin halk tarafından kaçınılmaz ve normal karşılanmasını ve hatta bazı durumlarda sürecin inşasına sivillerin katılımını gerekli kılmaktadır. Bu noktada darbeyi zorunlu, haklı ve başarılı gösteren söylem devreye girmektedir. Bu çalışma

bu söylemlerden birine, TSK'nın siyasete müdahalesini Türkiye'nin dünya adasındaki konumuyla normalleştiren jeopolitik söyleme odaklanmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'de militer devlet anlayışının inşasında jeopolitiğin nasıl kullanıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye'de Soğuk Savaş döneminde üretilen jeopolitik söylemin militer devlet anlayışını normalleştirmek üzere kurgulandığı tezi üzerine kuruludur. Türkiye'de jeopolitik TSK'nın iktidar kurma pratiği/stratejisi olarak işlevselleşmiştir. Bu açıdan çalışmada coğrafyayı kurucu ve değişmez (coğrafya kaderdir) olarak kabul eden geleneksel jeopolitik çalışmalarının aksine; coğrafya, ideoloji ve iktidar ilişkilerini sorunsallaştıran eleştirel jeopolitik kuramdan hareketle, TSK mensuplarının yazdığı metinler incelenecek ve dolaşıma sokulan jeopolitik söylem analiz edilecektir.

Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı yıllarında literatüre giren jeopolitik kavramı, TSK tarafından sahiplenilmiş ve Soğuk Savaş koşullarının güvenlik endişelerine çözüm üretecek bilimsel bir disiplin olarak sunulmuştur. Türkiye'nin dünya adasındaki merkezi konumundan kaynaklanan dış ve iç tehditlerle mücadele etmek için geliştirileceği milli güvenlik siyasetinin; siyasetlerin eksik, yanlı ve subjektif değerlendirmelerine göre değil, jeopolitiğin milli güç unsurlarının rasyonel ve doğru kullanımını içeren perspektifine göre belirlenmesi savunulmuştur. Jeopolitiğin milli güvenlikle ilişkilendirilmesi, TSK'nın devlet yönetiminde her dönem etkili olmasını sağlamıştır. Türkiye'nin merkezi konumundan kaynaklanan tehditler nedeniyle TSK'nın belirleyici olduğu güçlü devlet anlayışı (militar devlet anlayışı), bilimin gereği olarak sunulmuştur.

Türkiye'de jeopolitik ve militarizmi ayrı ayrı konu edinen çok sayıda çalışma olmasına rağmen militarizmin jeopolitik okumasını yapan çalışma sayısı azdır. Bu açıdan çalışma literatürdeki önemli bir boşluğu doldurma gayreti taşımaktadır. Türkiye'deki militer jeopolitik söylemi konu edinen iki çalışmadan ilki Pınar Bilgin'in "Türkiye Coğrafyasında Yalnız Güçlü Devletler Ayakta Kalabilir: Jeopolitik Gerçeklerin Türkiye'deki Kullanımları" adlı makalesidir. Bilgin makalesinde, Türkiye'de jeopolitik gerçekler olarak sunulan hususların ulusal güvenlik bağlamında dış politikayı yönlendirdiğini ve militer kültürü beslediğini vurgulamaktadır. Diğer ise; Murat Yeşiltaş'ın "Türkiye'de Ordu ve Jeopolitik Zihniyet" adlı kitabıdır. Yeşiltaş kitabında eleştirel bir jeopolitik okumayla ordunun jeopolitik söyleminin güçlü devlet, Kemalizm, milliyetçilik, militarizm ve eğitimle ilişkisini tartışmaktadır.

2. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ MİLİTER DEVLET ANLAYIŞI

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden Sovyet Rusya'nın dağılmasına kadar geçen kırk beş yılı içeren Soğuk Savaş dönemi, dünyada devlet anlayışlarının hızla militer özellikler gösterdiği bir dönemi ifade etmektedir. Dünya'nın ABD ve Sovyet Rusya önderliğinde birbirinden kesin çizgilerle ayrılan iki kampa bölünüp kutuplaşması, iki kutup devletleri arasındaki silahlanma yarışı ve sürekli savaş tehdidi; Soğuk Savaş korku ve şüphenin ana figürler olduğu, güvenliğin paranoya haline geldiği bir dönem haline getirmiştir. Güvenliğin bu denli ön plana çıkması, birçok dünya ülkesinde darbeler ve askeri vesayet rejimleri aracılığıyla orduların devlet yönetiminde etkin olduğu bir dönemin başlamasına yol açmıştır. Nitekim Samuel P. Huntington bu dönemi demokrasiler açısından ikinci ters dalga olarak nitelirmektedir. Huntington'a göre (2002, ss. 16-19); 1960 ve 70'li yıllar boyunca demokrasiden küresel çapta uzaklaşma söz konusudur. Bu yıllarda Latin Amerika, Akdeniz Havzası, Asya ve Afrika'da askeri darbeler yoluyla otoriter rejimlere geçilmiştir. Huntington dünyada 1962 yılı itibarıyla 13 ülke askeri darbe ürünü yönetime sahipken; 1975'te bu sayının 38'e çıktığını belirtir. Huntington, 1958 itibarıyla dünyadaki 32 işler demokrasiye sahip ülkeden üçte birinin bu dönemde otoriterleştiğini savunmaktadır. Kısacası 1960 ve 70'li yıllar, orduların politik alana müdahale etmesi sonucu oluşan askeri yönetimler ve askeri vesayet

rejimleri aracılığıyla militer devlet anlayışının global moda haline geldiği bir dönemi ifade etmektedir.

Türkiye’de Soğuk Savaş dönemi siyasal hayatın temel özelliklerinden biri de militarizmdir. Türkiye’de toplumsal ve siyasal yapıyı millet ve onun seçtiği temsilciler değil; askerler/TSK biçimlendirmiştir. TSK sivil siyasete yaptığı müdahâleler ve bu müdahaleler sonrası yaptığı anayasalar ile 1960-1983 arası döneme damgasını vurmuştur. 1961 ve 1982 anayasalarını yapan kurucu iktidarlar, iki anayasayı da halka dikte etmiştir (Parla, 2016, s. 35). İki anayasada TSK’nın siyasete örtük müdahalesini her zaman mümkün kılan anayasal kurumlar ve anayasal hükümler ihtiva etmiştir. İlk olarak 1961 Anayasası ile 1960 darbesini yapan “Milli Birlik Komitesi” üyelerine yasama organı içinde yer verilmiş, bu kişiler Cumhuriyet Senatosu’na ömür boyu üye sayılmıştır. İkinci olarak askeri bürokrasi yargı alanında belirli özerklikler kazanmış ve sivil yargı aleyhine genişlemiştir. “Askeri Yargıtay” ve “Askeri Yüksek İdari Mahkemesi” anayasal kurum haline getirilmiştir. Asker kişilerle ilgili idari işlemlerin yargısal denetimi sivil yargı sisteminden (Danıştay’dan) koparılarak, “Askeri Yüksek İdare Mahkemesi” adıyla oluşturulan yeni bir kuruluşa verilmiştir. Ayrıca sıkıyönetime geçişler kolaylaştırılmış ve sivillerin askeri nitelikte olmayan suçlarından dolayı askeri mahkemelerde yargılanmaları mümkün kılınmıştır. Üçüncüsü askeri bürokrasi yürütme aygıtı içinde ayrıcalıklı bir yere konumlandırılmıştır. MGK; yapısı, görev tanımı ve işleyişi ile tartışma konusu olmuştur (Tanör, 2019, ss. 399-400).

Şüphesiz geniş istihbarat ağları ve teknik bilgi seviyeleri ile silahlı kuvvetlerin tüm dünya ülkelerinde milli güvenlik siyasetinin hazırlanmasında görüş bildirmesi doğaldır. Ancak Türkiye’deki durum bunun çok daha ötesinde gerçekleşmiştir. Türkiye’de MGK, devlet yapısını militarize etmenin aracı olarak işlemiştir. Türkiye’nin idari yapısına 1961 Anayasası ile giren MGK, ülkenin iç ve dış siyaseti dizayn edilirken; TSK’nın müdahil olabileceği anayasal bir kurum olarak işlev görmüştür. Askeri bürokrasinin görev ve uzmanlık alanıyla ilgili görüşlerini, Bakanlar Kurulu’na Milli Savunma Bakanı aracılığıyla iletmesi mümkünken; bakanları, genelkurmay başkanını ve kuvvet komutanlarını bir araya getiren militer bir yapı oluşturulmuştur. Demokratik rejimlerde Genelkurmay Başkanı Milli Savunma Bakanı’na bağlı ve ona karşı sorumlu iken; Türkiye’de hem 1961 Anayasası hem de 1982 Anayasası ile genelkurmay başkanı görev ve yetkilerinden dolayı başbakana karşı sorumlu kılınmıştır. MGK’nın yürütme aygıtı içinde imtiyazlı bir yeri olmuştur. Parlâmenter hükümet sistemlerinde iki başlı olan yürütme, 1961 ve 1982 Anayasaları ile adeta üç başlı olarak düzenlenmiştir. Anayasaların “Yürütme” bölümündeki alt başlıklar şöyledir: A) Cumhurbaşkanı B) Bakanlar Kurulu C) İdare. MGK’nın bu şemadaki yeri, parlâmenter demokrasilerde “İdare” alt başlığı altında olması gerekirken; her iki anayasada da Bakanlar Kurulu’na ilişkin alt başlıkta ve bu kurulla eş düzeyde düzenlenmiştir (Parla, 2016, ss. 77-78).

1961 sonrası anayasal gelişmelere bakıldığında, MGK kararlarının bağlayıcılığının da sürekli geliştirildiği görülür. 1961 Anayasası’nda MGK’nın “*milli güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak üzere, gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir*” (madde 111) şeklindeki görev tanımı; 1971 yılında yapılan anayasa değişikliği ile “*milli güvenlik ile kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eder*” (20.9.1971 tarih ve 1488 sayılı Kanun) şeklinde değiştirilmiştir. 1982 Anayasası ise; kurulun işlevini genişleterek; kararlarını daha bağlayıcı hale getirmiştir: “*MGK Devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu’na bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve*

güvenliğin korunması hususunda alınması zorunlu gördüğü ait kararlar Bakanlar Kurulu'nca öncelikle dikkate alınır” (madde 118).

1961 ve 1982 Anayasalarında yer alan hükümler MGK'yı devletin en önemli kurulu haline getirmiştir. Her şeyden önce MGK'nın görevi, “milli güvenlik” gibi kapsamı hayli geniş bir kavramla belirlenmiştir. Anayasal hükümler ve bunlara dayanılarak çıkarılan kanunlar, neredeyse tüm devlet faaliyetlerini milli güvenlik kavramı içinde mütalâa edici görevler ortaya koymuştur (Ahmad, 2017, s. 157; Aydın ve Taşkın, 2018, ss. 335-336).

MGK varlığı, yapısı ve işleyişiyle Türk siyasal hayatında büyük tartışma yaratmıştır. Kurul kendi başına bir yürütme aygıtı gibi faaliyette bulunmuştur. Kendini bütün devlet organlarının üstünde ve düzenin koruyucusu rolünde görmüştür. Bu yüzden MGK'nın belirlediği milli güvenlik siyaseti; halkın seçtiği siyasetçilerin uyguladığı siyasetten farklı olarak “yüksek siyaset” kavramıyla ifade edilmiştir (Tezkan, 2005, s. 215). Kavram askeri bürokrasinin sivil siyasetçilere olan güvensizliğini ifade etmektedir. Milli hedeflerin, iç ve dış tehditlerin belirlenmesi ve milli güç unsurlarının bu hedefler doğrultusunda kanalize edilmesi gibi devletin âli menfaatlerinin; ülkeyi particiliğe, hizipçiliğe, kardeş kavgasına ve kaosa teslim eden sivil siyasetçilere bırakılmayacağını ifade etmektedir (Karpat, 2019, ss. 300-301).

3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ JEOPOLİTİK SÖYLEM

4.1. Faydalı Bir Bilimsel Uğraş

Jeopolitik kavramı, 19. yüzyılın sonlarında Batı'da ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda yaşanan iki dünya savaşı, jeopolitik kuramlara ilgiyi artırmıştır. Bu ilginin arkasında, Batılı devletlerin sömürge egemenliğini devam ettirmek ve dünya hâkimiyetine giden yolları aramak arzusu yatmaktadır. ABD donanmasında uzun yıllar subay ve askeri tarih hocası olarak görev yapan Amiral Alfred Thayer Mahan'ın (2011) deniz gücünün devletlerarası ilişkiler ve dünya hâkimiyeti noktasında önemini vurguladığı deniz hâkimiyeti teorisi, ABD'nin dünya çapında büyük bir deniz gücü oluşturması için hazırlanmış kılavuz gibidir. Halford J. Mackinder ise (2013); coğrafi keşifler sonrası kapalı bir sisteme dönüşen dünyada, üstünlüğün deniz gücünden kara gücüne geçtiğini belirttikten sonra İngiltere'yi kendisine rakip olabilecek iki büyük kara gücüne -Rusya ve Almanya- karşı uyarmaktadır. Friedrich Ratzel, Rudolf Kjellén ve Karl Haushofer çizgisinde gelişen Almanya Jeopolitik ekolü ise; ulusal birliğini rakiplerine göre geç sağlamış ve sömürgecilik yarışına sonradan dâhil olmuş ülkenin sömürge siyasetine “hayat alanı” kavramı üzerinden açılım sağlamaktadır (Kiss, 1942, s. 641).

Jeopolitik kavramı Türkiye'ye, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda parlak zaferler kazandığı bir dönemde Z. Fahri Fındıkoğlu tarafından tanıtılmıştır. Fındıkoğlu, jeopolitiği Almanya'da olduğu gibi; Türkiye'de siyasete yön verebilecek yeni bir bilimsel disiplin olarak açıklamıştır. Türkiye'nin dünya üzerindeki merkezi konumuna vurgu yapan Fındıkoğlu, ulusal çıkarların jeopolitiğin ışığında en iyi TSK tarafından tespit edilebileceğini savunmuştur (Fındıkoğlu, 1941). Fındıkoğlu'nun Türkiye'yi dünya adasının en hassas noktasına konumlandıran merkez ülke tanımı ve devlet merkezli militer jeopolitik anlayışı, kuşaklar boyu zihinlerde yer etmiş ve adeta dogmatik bir hal almıştır (Durgun, 2018, s. 312). Fındıkoğlu'ndan sonra jeopolitik konusunu çalışan gerek sivil gerek askeri kaynaklar militer karakterli bu jeopolitik dogmanın takipçisi olmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra jeopolitik Nazi yayılcılığı ile ilişkilendirilip gözden düşerken; Türkiye'de yazılan eserler jeopolitiği, politikayı şekillendiren yeni bir bilim olarak tanıtmaya devam etmiştir.

4.2. Merkez Ülke - Hassas/Özel Konum Üzerinden Güçlü Ordu Güçlü Devlet Söylemi

Soğuk Savaş döneminde Türkiye’de jeopolitiğe ilgi (özellikle TSK mensuplarının) yoğun olmuştur. Burada altı çizilmesi gereken husus; üretilen metinlerin birbirine çok benzemesi ya da birbirinin tekrarı niteliğinde olmasıdır. Bu dönemde üretilen metinlerle yeni bir jeopolitik söylem gündeme gelmiştir. Bu söylem Türkiye’yi dünya adası üzerinde merkez ya da köprü ülke olarak tasvir etmiştir. Vurgulanan asıl düşünce, coğrafyanın biricik ve vazgeçilmez olduğudur. Türkiye’nin sahip olduğu jeopolitiğe dünyada başka bir devletin daha sahip olmadığı, özel ve eşsiz coğrafyasıyla Türkiye’nin dünyanın merkezi olduğu savı sıkça kullanılmıştır (İlhan, 2005, s. 50; Ayhan, 1965, s. 36). Bu söylemde asıl önemli olan, Türkiye’nin yapması gerekenlerin neler olduğu noktasında ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye’nin askeri olarak her daim hazır ve güçlü olması gerekliliği noktasına varılmaktadır. TSK’nın, Türkiye’nin varlığını koruyacak ve sürdürecektir yegâne aktör olarak adeta özne konumuna yerleştirilmesi, bu metinlerde yer alan temel vurgudur (Türsan, 1971, s. 6; Organer, 1965, s. 40). Jeopolitik ise, Soğuk savaştan kaynaklanan tehditlerden dolayı güvenliği sağlayacak ve milli menfaatleri korumak için gerekli olan bilgileri rasyonel olarak sunacak bilimsel bir disiplin olarak tarif edilmiştir (Bilge, 1958, s. 150; Öngör, 1963, s. 301; Sürenkök, 1948, ss. 29-30).

Soğuk Savaş döneminde yazılan jeopolitik metinlerin ortak noktası, Türkiye’nin dünya adası üzerindeki merkez ve hassas (özel/istisnai) konumuna vurgudur. Türkiye; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği yerde; Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlar gibi önemli enerji kaynaklarının ve sıcak çatışma bölgelerinin bitişiğinde; jeopolitik duyarlılığı yüksek bir ülke olarak betimlenir. Nitekim dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar (1999, s. 143) cumhurbaşkanlığı döneminde verdiği bir demeçte Türkiye’nin jeopolitik konumunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Türkiye coğrafi bakımdan, NATO cephesinin sağ kanadını teşkil etmekte ve Karadeniz’den Akdeniz’e geçit muntıkası olan boğazları elinde tutmaktadır. Aynı zamanda, Garp nüfus küresinin Uzak Şark’la muvasalasını en kestirme olarak temin eden Süveyş Kanalına ve dünyanın, Amerika’dan sonra en zengin petrol menbaını ihtiva eden Orta Şarka stratejik bakımdan hâkim vaziyette olup, şimalden buraya taarruz edebilecek her hangi bir mütecavizin yan cepheden yolunu kesecek vaziyettedir. Görüldüğü gibi; Orta Şark, Karadeniz ve Balkanlar ortasında bir ‘plaque – tournante’ vaziyetinde bulunan Türkiye, siyasi ve stratejik bakımdan mühim bir mevki işgal etmektedir”

Suat İlhan Türkiye coğrafyasının önemini Asya, Avrupa ve Afrika’dan oluşan dünya adasının birleşme noktasında olmasıyla açıklar. İlhan’a göre (1989, ss. 56-59); Türkiye üç kıtanın kilit noktasındadır. Dolayısıyla üç kıtanın anahtarı da Türkiye’de gizlidir. Türkiye; ABD, Sovyet Rusya, Avrupa Topluluğu ve Ortadoğu güç merkezlerinin birleşme noktası üzerindedir. Türkiye Asya ile Avrupa’nın, İslamiyet’le Hıristiyanlığın, NATO ile Varşova Paketi’nin, Batı kültürü ile Doğu kültürünün sınırındadır. Türkiye bütün özellikleri ile bir sınır ülkesidir ve bu özelliğine uygun önlemleri almak durumundadır. Türkiye’nin sahibi olduğu coğrafi güç, koynunda her türlü tehdidi saklamakta ve duyarlılığı artırmaktadır.

İlhan’a göre (1989, ss. 60-61); İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Sovyet Rusya, Mackinder’in “Kalpgah” olarak tanımladığı bölgede süper bir güç olarak ortaya çıkmış ve dünya hâkimiyetini hedeflemiştir. ABD ise; Sovyet yayılmasını engellemek üzere Spykman’ın “Kenar Kuşak Teorisi”ni doğrular şekilde Sovyet Rusya’ya karşı “çevreleme politikası”na başvurmuştur. İlhan, Türkiye’nin Kalpgah’ın bitişiğinde ve kenar kuşağın önemli bir noktasında olduğunu belirtir. İlhan’a göre, Türkiye her iki teoriye göre de çok önemli bir noktadadır. Bu teorilerden hangisine göre

değerlendirme yapılırsa yapılınsın dünya politikası düzeyinde de, bölge politikası düzeyinde de Türkiye ilk önce dikkate alınması gereken ülkedir. Dünya veya bölge üzerinde etkili olmaya çalışan tüm güçler Türkiye üzerinde etkili olmaya çalışacaktır. Sonuç olarak Türkiye jeopolitik özelliklerinden kaynaklanan çok yönlü ve sürekli tehdide muhataptır. Bütün tehditler Türkiye'nin gelişmesini önlemeye ve ülkesini bölerek zayıf bir duruma düşürmeye yöneliktir. Bu açıdan Türkiye'nin askeri, ekonomik, siyasal ve sosyal açıdan güçlü olması gerekir. Çünkü bu coğrafya zayıf devletlere yaşam hakkı tanımamaktadır. İlhan'a göre (1989, s. 66); işte bu jeopolitik duyarlılıktan kaynaklanan güvenlik ihtiyacı, Türkiye'de askeri unsurun öncelik kazanmasına ve sivil unsurlar aleyhine genişlemesine neden olmuştur.

4.1. Ülke Siyasetinin Belirlenmesinde Jeopolitik

Türkiye'de TSK mensupları tarafından yazılan jeopolitik metinlerin ortak noktası, Türkiye'nin dünya adası üzerindeki hassas/özel konumuna vurgudur. Bu hassasiyet dolayısıyla jeopolitik, devletin izleyeceği iç ve dış siyasetin yönünü belirleyecek bilimsel rehber olarak sunulur. Milli menfaatlerin, iç ve dış tehdit algılamalarının tam manasıyla jeopolitik hassasiyetler dikkate alınarak belirlenebileceği savunulur (Osmanağaoğlu, 1968, s. 3). Nitekim Harp Akademileri Komutanlığı (1981, s. 1) jeopolitiği "*bilimsel verilerden hareketle objektif (nesnel) ve geleceğe dönük değerlendirmeler ortaya koyan bilim dalı*" olarak tanımlar. Harp Akademileri Komutanlığı daha kapsamlı bir tanımlamada jeopolitiği "*bugünkü ve gelecekteki güç ve hedef ilişkilerini coğrafyanın bütün türlerini -siyasi, iktisadi, fiziki, beşeri vb. esas alarak coğrafi faktörlerin devlet idaresine ve örgütlenmesine, politikaya (iç ve dış) ve stratejiye yön veren bir disiplin*" olarak tarif eder. Bu tanımlamalar TSK'nın anayasal yapı içinde ayrıcalıklı konumu ile birlikte düşünüldüğünde; bilimsellik ve tarafsızlık iddiasıyla ordunun siyasete müdahalesini normalleştiren bir içeriğe sahiptir.

Türkiye'nin jeopolitik gerçeklerinden yola çıkarak TSK'nın ülke siyasetinin belirlenmesinde nasıl özne olarak belirmeye çalıştığını, 1964 yılında Silahlı Kuvvetler Dergisi'nde yayınlanan ve yazarı Harp Akademileri Komutanlığı olarak belirtilen bir makalede görmek mümkündür. Makale, jeopolitiği ülkeyi kargaşanın eşiğine getirmiş siyasi aktörlerin hatalarını engelleyecek bir "bilim" olarak tanıtır ve bu alanda çalışma yapmanın komutanların uzmanlık alanına girdiği belirtilerek konuyu TSK'ya havale eder (Harp Akademileri Komutanlığı, 1964, ss. 14-15). 1967 yılında Harp Akademileri Komutanlığı tarafından öğrencilerine ders kitabı olarak okutulmak için hazırlanan "Jeopolitik" adlı kitapta da benzer bir yaklaşımı görmek mümkündür. Söz konusu metinde jeopolitik; "memleketimizde bilhassa askerler arasında kullanılan bir terim" olarak ele alınırken, bir ülkenin coğrafi konumunun ülke siyasetinin tayininde asli faktör olduğu vurgulanmakta; jeopolitik de ülke siyasetinin belirlenmesinde coğrafi faktörleri rasyonel olarak inceleyen bilim olarak tarif edilmektedir. Kitapta jeopolitiğin bilim olarak sunulması, politikacıların sübjektif ve yanlı değerlendirmeleri karşısında; TSK tarafından üretilen bilginin objektifliğini ve kesinliğini dile getirmektedir (Yüksel, 1967, ss. 1-7).

TSK, jeopolitiğin devlet yönetimindeki önemini Atatürk üzerinden de örneklendirmiştir. Atatürk'ün "Ben, siyasal sorunları da askeri durumlar gibi harita üzerinden incelerim" ifadesi TSK'nın yayınladığı jeopolitik metinlerin giriş cümlesidir. Harp Akademileri Komutanlığı tarafından 1981 yılında yayınlanan "Atatürk'ün Jeopolitik ve Stratejik Görüşleri" adlı kitapta, Atatürk'ün jeopolitik görüşe sahip olduğu ve eylemlerini milli jeopolitiğe dayandırdığı iddia edilmiştir. Bu milli politikanın gerçekçi olduğu ve dış siyasette tüm dünya devletleri ile iyi ilişkiler kurmak üzere planlandığı savunulmuştur. "Barış politikası" olarak isimlendirilen bu politikanın mevcut güç merkezleri arasındaki çıkar çatışmalarından yararlanarak, ulusal egemenliğe dayanan Türkiye Cumhuriyeti'ni güçlendirmeyi amaçladığı savunulmuştur. Milli siyasetin ülke

içinde jeopolitik açıdan büyük kıymete haiz homojen bir ulus yaratmaya ve inkılaplar yoluyla Türk ulusunu hak ettiği muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmayı amaçladığı tezi işlenmiştir (Harp Akademileri Komutanlığı, 1981, s. 3).

4. ELEŞTİREL JEOPOLİTİK PERSPEKTİFTEN SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ JEOPOLİTİK SÖYLEMİN ANALİZİ

Eleştirel jeopolitik kavramı, 1980’lerin sonunda, ABD’de yaşayan iki İrlandalı siyasi coğrafyacı Simon Dalby ve Gearoid Ó Tuathail tarafından literatüre kazandırılmıştır. Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte kavrama olan ilgi artmış ve eleştirel jeopolitiğin alanı genişlemiştir (Dodds, 2001, s. 470)

Sosyal Bilimler alanında Frankfurt Okulu’ndan ve Michael Foucault’nun söylem analizinden etkilenen eleştirel jeopolitik, jeopolitik alanın nasıl kurgulandığı ile ilgilenmiştir. Simon Dalby, Gearoid Ó Tuathail, Stuart Corbridge, John A. Agnew ve Gerard Toal gibi yazarlar, jeopolitik düşünce sistemlerinin ardındaki tarihsel, düşünsel ve siyasi arka planı araştırmışlar ve jeopolitik düşünce sistemlerinin, devletlerin siyasetlerine yön veren bir bilim olmaktan ziyade; bir iktidar stratejisi olarak işlediğini öne sürmüşlerdir. Eleştirel jeopolitiğe göre; jeopolitik, iktidar tarafından üretilen bir alan algılamasıdır. Asla tarafsız ve objektif değildir. Bu kurguyu yapanların tarih okumalarından, coğrafi tahayyüllerinden ve dünya görüşlerinden etkilenir. Bu haliyle jeopolitik, iktidar ilişkilerinin ürünüdür.

Eleştirel jeopolitik, klasik jeopolitik düşüncenin bilgi-iktidar perspektifinde üretilen bir söylem olduğu tezini ileri sürer. Dolayısıyla güç ve iktidar ilişkisinin anlaşılması, bu söylemin çözümlenmesini gerektirir. Eleştirel jeopolitiğin söylem analizi, iktidar tarafından üretilen jeopolitik bilginin tarihi ve siyasi arka planını vermektedir. Bu açıdan eleştirel jeopolitik, yapı-söküm bir teoridir. Bilimsel ve objektif olduğu iddia edilen jeopolitik anlatılardaki söylemi analiz ederek, bu söyleme tesir eden iktidar/tahakküm ilişkilerini ortaya çıkarmaya odaklanır. Bu amaçla bilgi-iktidar arasındaki ilişkiyi sorunsallaştırır (Toal, 2000, s. 125; Dalby, 1991, s. 263).

Agnew (1998, ss. 94-95) klasik jeopolitik görüşlerin, coğrafyayı devletlerin doğal bir özelliği olarak gördüğünü ve bu yüzden jeopolitiğin işleyişinin doğa bilimleri gibi anlaşıldığını iddia eder. Bu anlayışın, devletlerin milli çıkarlarının ve tehdit saptamalarının ancak jeopolitikle belirlenebileceği bir bilimsellik iddiasını da beraberinde getirdiğini savunur. Bu bilimselleştirme yoluyla iktidarın kendini yeniden ürettiğini savunur. Bir başka deyişle buradaki amaç, iktidarın devamlılığını sağlamaktır.

Ó Tuathail’e göre (1996, ss. 15-16); klasik jeopolitik bir coğrafi konumlandırma/anlamlandırma işidir. Bir başka deyişle; bir politik öznenin coğrafyayı kendi çıkarları doğrultusunda tasvir/tahayyül etme sürecidir. Bu süreç coğrafyaya dayalı bilgiyi nesnel bir gerçekmiş gibi sunan, belli sınırları dayatan söylem ve pratikler üzerinden işlemektedir. Bu açıdan Ó Tuathail, klasik jeopolitiğin iktidar kurucu özelliğine dikkat çeker. Jeopolitiği bir iktidar stratejisi olarak ele alır. Jeopolitiği jeo-iktidar olarak tanımlar.

Bu ifadeler TSK’nın jeopolitiği askeri alana ilişkin bilimsel faaliyet ve coğrafi özelliklerden yola çıkarak ülke siyasetinin belirlenmesinde rasyonel verileri sunan bilim tanımlaması ile birlikte düşünüldüğünde; aslında TSK’nın Soğuk Savaş döneminde darbeler, darbe anayasaları ve askeri vesayet rejimleri ile kurduğu militer devlet yapısını, jeopolitik üzerinden bilimsellik ve tarafsızlık iddiasıyla normalleştirmeye çalıştığı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’nin üç kıtanın kesişme noktasında Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya gibi sıcak çatışma bölgelerinin tam ortasında, jeopolitik hassasiyeti yüksek bir ülke olarak tasvir edilmesi ve

böylesine zorlu şartlar altında ancak güçlü devletlerin ayakta kalabileceği, güçlü devlet olmanın ön koşulunun da güçlü ordudan geçtiği tezi, TSK'nın siyasal hayat içinde özne olarak faaliyet göstermesini kaçınılmaz kılmaktadır (Yeşiltaş, 2016, ss. 2-3). Jeopolitiğin bu süreçte milli hedeflerin belirlenmesi, milli güç unsurlarının bu hedefler doğrultusunda konsolide edilmesi ve Türkiye'ye yönelik tehditlerin belirlenmesi noktasında objektif ve tarafsız veriler sunan bilimsel bir disiplin olarak sunulması, TSK'nın milli güvenlik siyasetinin belirlenmesinde ideolojik değil, rasyonel verilerle hareket ettiğinin savunulması açısından önemlidir (Bilgin, 2010, s. 461). Oysa jeopolitiğin bilimselliği tartışmalıdır. Her şeyden önce jeopolitik bir coğrafi anlamlandırma sürecidir. Bu anlamlandırmayı yapanın kimliğinden, ideolojisinden, çıkarlarından etkilenir. Bu yüzden yanlıdır, taraftar ve bilimselliği tartışmalıdır.

TSK mensupları her ne kadar jeopolitiği tarafsız ve nesnel veriler sunan bilimsel bir disiplin olarak sunsa da jeopolitik hakkında konuşmak ve yazmak aslında belli bir jeopolitik söylemi dolaşıma sokmaktır (Yeşiltaş, 2016, s. 4). Subaylar Türkiye'nin etrafını ateş çemberi olarak resmederek, TSK merkezli militer devlet anlayışının işleyişini normalleştirmeye çalışmıştır. Bir başka deyişle bu militer söylemin amacı, TSK'nın anayasal yapı içindeki ayrıcalıklı konumunu ve siyaset içindeki özne pozisyonunu normalleştirmektir. Bu açıdan militer jeopolitik söylem, iktidar kurma pratiği olarak işlemiştir (Yeşiltaş, 2016, ss. 7-8; Bilgin, 2015, s. 52).

Türkiye'de Soğuk Savaş döneminde üretilen jeopolitik metinler incelendiğinde, bu metinlerin siyasal, toplumsal ve ekonomik sorunları sivil siyasetin alanından çıkarıp askeri alana havale eden bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'nin tüm önemli sorunlarının ülkenin jeopolitik konumundan kaynaklandığının iddia edilmesi, sivil siyaseti kısıtlayıcı bir etki yaratmıştır. Bu şekilde birçok temel sorun devletin bekası söylemi üzerinden sivil siyasetin dışına çıkartılmıştır. Türkiye'nin jeopolitik gerçekleri söyleminin siyasi tartışmaları kısıtlayıcı bir etkisi vardır. TSK'nın jeopolitik söylemi "hikmet-i hükümet" mantığıyla işlemiştir (Yeşiltaş, 2016, s. 23). TSK tarafından bilimsel bir bakış açısıyla üretildiği iddia edilen jeopolitik bilgi, devletin bilgisi anlamında mutlak hakikat olarak iş görmüştür.

5. SONUÇ

Soğuk Savaş dönemi, Türkiye'de militer devlet anlayışının her açıdan etkin olduğu bir dönemdir. Darbeler, askeri vesayet rejimleri ve askerlerin ağırlıklı olduğu yapıların, anayasalar içindeki imtiyazlı konumu militer devlet anlayışının temel pratikleridir. Söz konusu dönemde TSK'nın politik ve sivil alana müdahalesini onaylayan militer bir söylemde gelişmeye başlamıştır. Bu söylemlerden biri de TSK'nın politika yapım süreci içindeki varlığını Türkiye'nin dünya adası üzerindeki hassas coğrafi konumu ile açıklayan jeopolitiktir.

Batı'da 19. yüzyılın sonundan itibaren büyük devletlerin sömürge siyasetlerine yeni açılımlar sağlamak üzere gündeme gelen jeopolitik kavramı, İkinci Dünya Savaşı yıllarından sonra Nazi yayılmacılığı ile ilişkilendirilip gözden düşerken; aynı yıllarda Türkiye'de literatüre girmiş, politika yapımında coğrafi gerçeklerin ortaya çıkardığı rasyonel verileri sunan yeni bir bilimsel disiplin olarak tanıtılmaya devam etmiştir. Soğuk Savaş döneminde TSK tarafından sahiplenilen kavram, Türkiye coğrafyasının merkeziliği ve istisnaiği/eşsizliği söylemi üzerinden vatanın korunmasına yönelik aşırı bir hassasiyet yaratarak; TSK'nın politika yapım sürecindeki varlığını normalleştiren bir işlev görmüştür. Türkiye örneğini ilginç kılan, jeopolitik üzerine yazan sivillerin de konuyu askeri alana sevk eden yaklaşımıdır.

Türkiye'deki militer jeopolitik söylem ülkeyi dünya adasının merkezinde eşsiz ve biricik bir coğrafya olarak ele almış; devletin bekası ve vatanın bölünmez bütünlüğü için güçlü muhafızların varlığını zorunlu görmüştür. Jeopolitik kavramı da bu süreçte bilimsellik ve tarafsızlık iddiasıyla,

TSK’nın anayasal yapı içinde ayrıcalıklı konumu/siyasete müdahalesini normalleştiren bir içeriğe sahip olmuştur.

Türkiye’de Soğuk Savaş döneminde jeopolitiği tanıtmaya dönük yayınlarda hâkim olan söylem, kavramın dış politikanın ve devlet siyasetinin mihranı olduğuna yöneliktir. Bu noktada her türlü dış ve iç politik tartışma jeopolitiğin kapsamına alınarak, jeopolitik adeta ordunun uluslararası ilişkiler ve iç politika anlayışında bir zihniyet olarak devreye sokulmuştur. Türkiye’nin jeopolitik hassasiyeti gerekçe gösterilerek dışarıda belirli bir politika zorunluluk olarak dayatılırken, içeride jeopolitik konumun yarattığı “tehditler” nedeniyle ordunun merkeze alındığı güçlü devlet olma durumu biliminin emrivakisi olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Agnew, J. A. (1998). *Geopolitics: re-visioning world, politics*. London: Routledge.
- Ahmad, F. (2017). *Modern Türkiye’nin oluşumu*. Ankara: Kaynak Yayınevi.
- Aydın, S. ve Taşkın Y. (2018). *1960’tan günümüze Türkiye tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Ayhan, İ. (1965). Türkiye’nin stratejik önemi. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 84(214), 36-38.
- Bayar, C. (1999). *Söylev ve demeçler 1933-1955 (dış politika)*. Ö. Şahingiray (Der.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bilge, A. S. (1958). Jeopolitik. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 150-174. Erişim adresi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/51137>
- Bilgin P. (2010). Türkiye coğrafyasında yalnız güçlü devletler ayakta kalabilir: jeopolitik gerçeklerin Türkiye’deki kullanımları. E. B. Parker ve İ. Akça (Der.). *Türkiye’de ordu, devlet ve güvenlik siyaseti* içinde (s. 453-474). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bilgin, P. (2015). Türkiye’deki jeopolitik dogma. M. Yeşiltaş, S. Durgun ve P. Bilgin (Der.). *Türkiye dünyanın neresinde: hayali coğrafyalar, çarpışan anlatılar* içinde (s. 37-62). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Dalby, S. (1991) Critical geopolitics: discourse, difference and dissent. *Environment and Planning D: Society and Space*, 9, 261-283. doi:10.1068d090261
- Dodds, K. (2001). Political geography III: critical geopolitics after ten years. *Progress in Human Geography*, 25(3), 469-484.
- Durgun, S. (2018). Jeozofik yaklaşımlar, Türkiye’den yansımalar. *Alternatif Politika*, 10(3), 298-320.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1941). Jeopolitik. *Cumhuriyet Gazetesi*. (29.07.1941).
- Harp Akademileri Komutanlığı. (1964). Türkiye’nin jeopolitik durumu üzerine bir inceleme. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 83(210), 14-15.
- Harp Akademileri Komutanlığı. (1981). *Atatürk’ün jeopolitik ve stratejik görüşleri*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Huntington S. (2002). *Üçüncü dalga: 20. yüzyıl sonlarında demokratlaşma*. E. Özbudun (Çev.). Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- İlhan, S. (1989). *Jeopolitik duyarlılık*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- İlhan, S. (2005). *Türklerin jeopolitiği ve avrasyacılık*. İstanbul Bilgi Yayınevi.
- Karpat, K. (2019). *Osmanlıdan günümüze asker ve siyaset*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kiss G. (1942). Political geography into geopolitics: recent trends in Germany. *Geographical Review*, 32(4), 632-645. doi: 10.2307/210001
- Mackinder, H. J. (2013). *Tarihin coğrafi kalbi*. K. Yılmaz (Der.). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Mahan, A. T. (2011). *Deniz gücünün tarih üzerine etkisi*. A. T. Büyükonat (Çev.). İstanbul: Griffin Yayınevi.
- Organer, L. (1965). Genel olarak jeopolitik ve jeopolitik durumun milli güvenlik politikasına etkileri. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 216(84), 35-46.
- Osmanağaoğlu, B. (1968). *Jeopolitik: devlet idaresinde, dış siyasette coğrafyanın rolü*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınevi.
- Öngör, S. (1963). Siyasi coğrafya ve jeopolitik. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 301-316. Erişim adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/397/4298.pdf>
- Ó Tuathail, G. (1996). *Critical geopolitics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Parla, T. (2016). *Türkiye’de anayasalar: tarih, ideoloji, rejim 1921-2016*. İstanbul: Metis Yayınevi.
- Sürenkök, S. (1948). *Jeopolitik “siyasi coğrafya” anlamı*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayını.
- Tanör, B. (2019). *Osmanlı-Türk anayasal gelişmeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- T.C. 1961 Anayasası. (1961). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10816.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi hakkında Anayasa Değişikliği. (1971). Kanun No: 1488. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13964.pdf>
- T.C. 1982 Anayasası. (1982). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17844.pdf>
- Tezkan, Y. (2005). *Jeopolikten milli güvenliğe*. İstanbul: Ülke Yayınevi.
- Toal, G. (2000). Geopolitical discourses: a new geopolitics series. *Geopolitics*, 5(1), 125-128. doi:10.1080/14650040008407670
- Türsan, N. (1971). Jeopolitik ve jeostratejinin ışığında Türkiye’nin stratejik değeri. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 40, 2-7.
- Yeşiltaş, M. (2016). *Türkiye’de ordu ve jeopolitik zihniyet*. Ankara: Kadim Yayınevi.
- Yüksel, S. (1967). *Jeopolitik*. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Milli Güvenlik Akademisi Yayınları.

SUMMARY

Two military coups took place in Turkey during the Cold War. New constitutions were adopted after the coups. Both constitutions were made by the Turkish Armed Forces. The common feature of these constitutions is that they contain provisions and structures that enable the Turkish Armed Forces to intervene in politics. The military state concept was dominated in Turkey during the Cold War. During this period, it was the Turkish Armed Forces that shaped the political and social structure, not the nation.

The concept of geopolitics entered the literature in Turkey during the Second World War years. The concept was adopted by the Turkish Armed Forces. Members of the Turkish Armed Forces have shown a great interest in the concept of Geopolitics. The common feature of the texts written by the members of the Turkish Armed Forces is that they are similar or repetitive to each other.

This study examines the dominant geopolitical discourse in Turkey. The main argument of the study is that the geopolitical discourse is constructed to normalize the military state concept. Geopolitics served as the Turkish Armed Forces' power strategy. The study is based on the critical geopolitical theory. According to the critical theory; geopolitics is a perception of space produced by power. It is never neutral and objective. It is influenced by history readings, geographical imaginations, and ideologies of those who make this fiction. As such, geopolitics is the product of power relations. Critical geopolitics asserts the thesis that classical geopolitical thought is a discourse produced in the perspective of knowledge-power. Therefore, understanding the power relations requires the analysis of this discourse. Discourse analysis of critical geopolitics provides the historical and political background of the geopolitical knowledge produced by the power. In this respect, critical geopolitics is a deconstruction theory. By analyzing the discourse in geopolitical narratives, it focuses on revealing the power/domination relations that influence this discourse.

Geopolitical discourse during the Cold War depicts Turkey's geographic location as a core country. This discourse emphasizes the uniqueness of Turkey's geographic location. It asserts the thesis that Turkey is surrounded by enemy countries. It defends the thesis that in the region where Turkey is located only the strong states can survive. Geopolitics is presented as a scientific discipline which will produce solutions to Turkey's security concerns. It is argued that national security policy should be determined according to geopolitical principles. The association of geopolitics with national security enabled the TAF to be effective in the state administration. The association of geopolitics with national security enabled the Turkish Armed Forces to be effective in the state administration.

As a result, Turkey should always be militarily ready and strong. The Turkish Armed Forces are the only actor to maintain the presence of Turkey. In this respect, the Turkish Armed Forces are the subject of policymaking. On the other hand, geopolitics is the most important assistant of the Turkish Armed Forces in this process. Geopolitics has been described as a scientific discipline that will rationally present the information necessary to ensure national security and protect national interests.